The Reflection of the image of the Holy Prophet (sm) in the poems of Saadi Shirazi

Mahojabin Islam

Md Osman Goni

Abstract:

Saadi is one of the greatest orators of Iran and the pride of persian literature. He was born in the beginning of the 7th century and lived for nearly a hundred years and created a world of literature and art. Saadi is the last manifestation of perfection throughout Iranian literature. It seems that in most cases, Saadi's intention was to express the social and moral virtues along with disadvantages of human beings and ultimately he paid attention to the reform of the society. Saadi was a pious poet, and in Saadi's poetry verses of the Quran and hadiths in the form of stories, a mixture of themes of modern politics, social, ethics, science and life instructions can be seen. The influence of the Holy Prophet (sm) in Saadi's life was great. Therefore, Saadi had written various poems for the love of the Prophet (sm), which will still be discussed in the minds of people. These verses that he wrote about the Prophet (sm) of Islam will be discussed in this article.

Key words: Rasul Akram (sm), Saadi Shirazi, Prophet's love, Persian literature, poetry, poet.

Dhaka University Journal of Persian (Special issue on the occasion of 50 years of Independence of Bangladesh and centenary celebrations of Dhaka University and the Department of Persian Language and Literature), Year: 6, Volume: VII, pp. 173-184, June 2022, Dhaka, Bangladesh. ISSN: 2791-0679)
مجلهٔ فارسی دانشگاه داکا (شمارهٔ ویژهٔ به مناسبت پنجاهمین سالگرد استقلال بنگلادش و صدمین سالگرد دانشگاه داکا و گروه زبان و ادبیات فارسی)، سال: ۶، شماره: ۷، ژوئن ۲۰۲۲م.، از صفحه ۱۷۳ تا ۱۸۴

بازتاب سیمای رسول اکرم (ص) در اشعار سعدی شیرازی

مهجبین اسلام*
محمد عثمان غنی**

چکیده:

سعدی یکی از بزرگترین سخندانان ایران و مایه افتخار ادبیات فارسی است. وی در آغاز سدهٔ هفتم هجری زاد و نزدیک به صد سال زیست و یک جهان ادب و هنر به وجود آورد. سعدی آخرین مظهر کمال در سراسر ادبیات ایران است. به نظر می رسد که در اغلب موارد قصد سعدی بیان محاسن و معایب اجتماعی و اخلاقی بشری بوده و نهایتاً به اصلاح جامعه توجّه داشته است. سعدی شاعر پرهیزکار بود و در شعر وی آیات قرآن و احادیث و به صورت حکایات آمیزه‌ای از مضامین سیاست مدن، اخلاق اجتماعی، علمی و دستورهای زندگانی دیده می شود. تأثیر رسول اکرم (ص) در زندگی سعدی زیاد است. بنابراین سعدی به عشق پیامبر (ص) شعرهای متنوّع سرود که هنوز هم در ذهن انسان جا افتاده است. در این مقاله اشعاری که سعدی در مورد پیامبر اسلام (ص) سروده است، بحث خواهد شد.

کلید واژه: رسول اکرم (ص)، سعدی شیرازی، عشق پیامبر، ادبیات فارسی، شعر، شاعر.

پیش گفتار:

شیخ سعدی شیرازی (۱۲۱۰- ۱۲۹۲/۱۲۹۱م) شاعر مشهور فارسی، فدائی روحانی، فیلسوف، تفکر اسلام، جهانگرد، انسان‌دوست و خدمتگزار عمومی هجری هفتم است. محتوای شعرهای این دوره محدود به تمجید، ستایش و شرح عظمت خدا و به تجلیل از زندگی‌نامه، عزت و ستایش و سیرات پیامبر حضرت محمد (ص) نوشته شده‌است. حضرت محمد (ص) بزرگترین انسان در تمام دوران است. شخصیت پیامبر ایده و مدل برای بشر است. به همین دلیل، در قرآن کریم گفته شده: "لقد کان لکم فی رسول الله اسوهٔ حسنهٔ". ما از پیامبر گرامی پیروی کنیم و او را بزرگترین شخصیت می دانیم. در مورد آخرین پیامبر بزرگ اسلام حضرت محمد (ص) شعرها، مقاله‌ها و زندگی‌نامه‌های بسیار نوشته شده است.

* نویسنده و محقق فارسی، داکا، بنگلادش
Email: mehjabinhaque89@gmail.com
** استاد، گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه راجشاهی، بنگلادش
Email: mosmanru81@gmail.com

سهم مسلمانان فارسی زبان در سرودن اشعار در ستایش پیامر (صلی الله علیه و آله) در ادبیات جهان قابل توجه است. در این مورد نام شاعر و جهانگرد مشهور جهان شیخ سعدی شیرازی درخشان‌ترین است.

سعدی شیرازی و هویت شاعری او:

شیخ سعدی یکی از بزرگترین شاعریست که بعد از فردوسی در آسمان ادب فارسی درخشیده است و هنوز می درخشد (انوری، ۱۳۸۴: ۱۸). او در شیراز دیده به جهان گشود. تاریخ تولد سعدی به درستی روشن نیست، ولی قرینهٔ سخن او در گلستان، می توان آن‌را به‌تقریب در حدود سال ۶۰۶ هجری دانست. تخلص او به سعدی بسبب ظهور وی در روزگار اتابک سعد بن زنگی بن مودود سلغری (حکومت ۵۹۹-۶۲۳ هـق.) یا به‌علت انتساب سعدی به سعد بن ابی بکر بن سعد بن زنگی است. و این نظر ثانوی مورد قبول غالب محققان معاصر است (فروغی، ۱۳۸۳: ۱۷۹). خاندان سعدی به گفتهٔ خود وی همه از عالمان دین بودند (خرمشاهی، ۱۳۷۵: ۲۷). پدر شیخ ملازم اتابک سعد بن زنگی بوده و آغاز تحصیلات شاعر با سرپرستی پدر بود (صفا، ۱۳۷۳: ۶۰۵). اما در همان سال‌های کودکی پدر را از دست داد و درد بی پدری در جانش نشست (حلبی، ۱۳۷۱: ۱۸۰). سعدی تحصیلات مقدماتی را از پدر بزرگ مادری خود فراگفت و سپس برای اتمام تحصیلات به بغداد رفت (فروغی، ۱۳۸۳: ۴۹۹). سعدی در نظامیه بغداد، مدرسه‌ای که خواجه نظام الملک طوسی آن را بنا کرده بود، درس خواند و از آن مدرسه شهرت یافت. سعدی گفت:

مرا در نظامیه ادرار بود شب و روز تلقین و تکرار بود (شفق، ۱۳۶۹: ۲۵۳)

او در بغداد با بسیاری از بزرگان علم و ادب آشنایی یافت، از جمله ابو الفرج ابن جوزی (وفات: ۶۳۶ هـق.) و عارف معروف شهاب الدین سهروردی، صاحب "عوارف المعارف" (وفات: ۶۳۲ هـ ق.) که از وی بنام "شیخ دانای مرشد" ذکر گردیده است (گیوی، ۱۳۸۶: ۲). سعدی پس از پایان تحصیلات خود در بغداد، سال‌های درازی در سرزمین‌های اسلامی چون حجاز، شام، لبنان و روم (یعنی آسیای صغیر، ترکی فعلی) به سفر پرداخته و با مردمان گوناگون به سر برده و از هر گوشه‌ای بهره و از هر خرمنی خوشه‌ای برداشته است. چنانچه فرماید:

در اقصای عالم بگشتم بسی به سر بردم ایام با هر کسی

تمتع به هر گوشه‌ای یافتم ز هر خرمنی خوشه‌ای یافتم (اتابکی، ۱۳۷۴: ۷)

سعدی در آثار خود به‌ویژه در گلستان و بوستان اشاره‌هایی دارد به سفر خود به سرزمین-های مشرق چون کاشغر و هند و شکستن بت سومنات که خود یاد کرده است (رهبر، ۱۳۷۱: ۲۶).

شاعر سفری را که در حدود سالهای ۶۲۰-۶۲۱ هق. آغاز کرده بود، در حدود سال ۶۵۵ هق. به پایان برد و به شیراز بازگشت. در این هنگام فرمانروای فارس اتابک ابو بکر بن سعد زنگی (حکومت ۶۲۳-۶۵۸ هق.) بود. سعدی در دربار اتابک مقامی ارجمند پیدا کرد و در خانقاه به موعظه و راهنمایی مردم پرداخت. در این هنگام که شاعر فراغتی یافته بود، به تصنیف و تألیف دست زد. در همان سال ۶۵۵ هق. که شاعر به شیراز بازگشت "بوستان" را و در سال ۶۵۶ هق. "گلستان" را تصنیف کرد.(https://fa.m.wikipedia/ saadi) وی بار دیگر از شیراز خارج شد و در سال ۶۶۲ هق. به بغداد و حجاز سفر کرد. پس از آن پیاده سفر به حج و زیارت کرد. و از راه آسیای صغیر به آذربیجان رفت و مورد احترام شمس الدین محمد جوینی (وفات: ۶۸۳ هق.) و برادرش عطا ملک جوینی (۶۸۱ - ۶۲۳ هق.) مؤلف تاریخ جهانگشا قرار گرفت (شمیسا، ۱۳۷۵: ۲۱۶). شیخ سعدی پس از این سفر به میهن گرامی خود شیراز باز آمد و به خلوت و ریاضت پرداخت، و به راهنمایی مردم همت گماشت (احمد، ۲۰۱۷: ۱۶۸). چندین سال بعد شاعر چشم از جهان فرو بست. تاریخ درگذشت سعدی به درستی روشن نیست و آن را در مآخذ گوناگون به‌سال‌های ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۴، ۶۹۵ هق. نوشته‌اند (اتابکی، ۱۳۷۴: ۶).

آثار ادبی سعدی:

اثار سعدی به دو دسته منظوم و منثور تقسیم می شود. نخستین اثر مستقلی که سعدی تألیف کرد، سعدی نامه یا بوستان است. از مقدمه بوستان چنین بر می آید که سعدی بسیاری از بخش‌های بوستان را پیش از بازگشت به شیراز سروده و در همان سالی که وی به شیراز بازگشت، یعنی در سال ۶۵۵ هق. آن را به پایان رسانید. بوستان به قالب مثنوی و در بحر متقارب، هم وزن شاهنامه فردوسی به نظم آورده شده است. این کتاب بنام ابو بکر بن سعد زنگی است که سعدی در دیباچه به او تقدیم کرده است. این منظومه در اخلاق و تربیت و وعظ و تحقیق است که دیباچه و ده باب دارد: عدل و تدبیر و رای، احسان، عشق و مستی و شور، تواضع ، رضا ، ذکر قناعت، عالم تربیت، شکر بر عافیت، توبه و راه صواب، مناجات و ختم کتاب. شماره ابیات این منظومه در حدود چهار هزار است و تاکنون بارها جداگانه و همراه کلیات سعدی به‌طبع رسیده است. بوستان آمیزه‌ای است از اخلاق و سیاست مدن و حکمت عملی و دستورهای زندگانی، و اغلب مطالب در قالب حکایت و

از زبان شخصیت‌های داستان‌ها و به صورت گفت و شنید بیان شده است (صوفی، ۲۰۰۰: ۱۱۸). علاوه بر آنچه ذکر گردید شد، در مجموعه آثار سعدی که به کلّیات سعدی معروف است، همانند: غزلیات، قصاید فارسی، قصیده‌های عربی، مرثیه‌ها، خبیثات، قطعه، رباعی، ملمّعات، مثلّثات و مفردات وی که همه آنها مطبوع منظوم است.

سعدی پس از پایان رساندن بوستان، به تنظیم یاد داشت‌های منثور خود به عنوان "گلستان" دست زد. "گلستان" شاهکار سعدی و از آثار منثور وی است. وی این کتاب را در سال ۶۵۶ هجری قمری بنام سعد بن ابو بکر تقدیم کرد. این کتاب یک دیباچه و هشت باب دارد، همانند: باب اول- در سیرت پادشاهان، باب دوم- در اخلاق درویشان، باب سوم- در فضیلت قناعت، باب چهارم- در فواید خاموشی، باب پنجم- در عشق و جوانی، باب ششم- در ضعف و پیری، باب هفتم- در تأثیر تربیت و باب هشتم- در آداب صحبت.

باب‌های این کتاب مجموعه‌ای از حکایات منثور آمیخته به اشعار است که اغلب از آن حکایات را سعدی برای بیان نصیحت و موعظه و عبرت به شیوهٔ نمونهٔ نثر ظریف، لطیف و روان فارسی ایجاد نموده است. سعدی سخن را با ستایش خداوند و شکر نعمت و فراگیر بودن رحمت او و توحید و عرفان آغاز می کند. سپس به نعت پیغمر اکرم (ص) که در عالم معروف و مشهور است و با احترام خوانده می شود، پرداخت:

بلغ العلی بکماله، کشف الدجی بجماله　　حسنت جمیع خصاله، صلوا علیه و اله.

سعدی شیرازی از کودکی بسیار علاقمند به دین بود. پدرش عبدالله هم زاهد بزرگ بود و ادعا می کرد که از فرزندان حضرت علی است (احمدالحق، ۲۰۰۳: ۴۶). پرهیزکاری سعدی، خدمت به بشریت، عدالت، صبر در خطر، سخاوت، زندگی بی تکلف، پیروی دقیق از آیین دین مبین اسلام- همه اینها نتیجهٔ پیروی از پیامبر (ص) است (https://ganjoor.net/saadi/boostan). در طول زندگی سعدی، تأثیر پیامبر (ص) به طور گسترده مشاهده می شود. بنابراین بهترین اشعار سعدی در ستایش پیامبر (ص) دیده می شود. در مورد جایگاه بالای پیامبر در جهان سعدی گفت:

یا صاحب الجمال و یا سید البشر　　من وجهک المنیر لقد نور القمر

لا یمکن الثناء کما کان حقه　　بعد از خدا بزرگ توییی، قصه مختصر

(فروغی، ۱۳۸۳: ۱۷۹)

بحثی درباره پیامبر (ص) در اشعار شیخ سعدی:

سعدی یکی از بزگترین عاشقان پیامبر در جهان است. او ستایش نام و کیفیت پیامبر جهان را از طریق نوشته‌های خود به شهرت و جاودانگی بخشیده است. در گلستان و بوستان سعدی، ستایش و سیرت پیامبر حضرت محمد (ص) به طور گاتها نوشته شده است.

بهترین آفرینش، جلال تمام جهان، توزیع کننده دانش، آخرین پیامبر حضرت محمد (ص) شخصیت ایده‌آل همه زمان بود. به قول سعدی:

بَلَغَ العُلی بِکَماله کَشَفَ الدُّجی بجَماله

حَسُنَت جَمیعُ خِصاله صَلّوا عَلَیه وآله (فروغی، ۱۳۸۳: ۱۸۰)

این رباعی عربی موزون سعدی در کشور ما به عنوان درود معروف است که محبوبیت بی نظیری در بین مردم عامه کسب کرده است. این شعر دارای یک زمینهٔ تاریخی و احساسی است. مشهور است که شاعر سه سطر نخست این شعر سعدی شیرازی و شاعر خط چهارم خود محمد (ص) است. اهمیت و عظمت و موفقیت آن در شعر نهفته است. شیخ سعدی در بوستان خود دربارهٔ شخصیت و احترام رسول خدا گفت:

کریمُ السَّجایا جَمیلُ الشّیَم نبیّ البَرایا، شفیعُ الاُمم

امام رسل پیشوای سبیل امین خدا مهبط جبرئیل

شفیع الوری خواجهٔ بعث ونشر امام الهدی صدر دیوان حشر

(فروغی، ۱۳۸۳: ۱۸۰)

محمد (ص) پیامبر مخلوقات، شفیع امت، رهبر هدایت وشفیع روز قیامت است. در مورد رهبری وی در روز قضاوت سعدی گفت:

وعدهٔ دیدار هر کسی به قیامت لیلهٔ اسری شب وصال محمد

آدم و نوح و خلیل و موسی و عیسی آمده مجموع در ظلال محمد

(https://ganjoor.net/saadi/mavaez/ghasides/sh16)

حضرت محمد (ص) شفیع خلقت است. دربارهٔ این سعدی بیت زیر را در گلستان خود آورده است:

شَفیعٌ مُطاعٌ نَبیٌ کَریم قَسیمٌ جَسیمٌ نَسیمٌ وَسیم (فروغی، ۱۳۸۳: ۱۸۰)

روشنگر ملّت مسلمان، محمد (ص) در شب معراج به هفت آسمان سیر کرد و با خدا ملاقات کرد. همه نور بازتاب نور آن است. به قول سعدی:

کلیمی که چرخ فلک طور اوست همه نورها پرتو نور اوست (فروغی، ۱۳۸۳: ۱۸۰)

در مورد این سعدی در قصیدهٔ خود گفته است:

شمس و قمر در زمین حشر نتابد نور نتابد مگر جمال محمد

شاید اگر آفتاب و ماه نتابند پیش دو ابروی چون هلال محمد

(https://ganjoor.net/saadi/mavaez/ghasides/sh16/)

سعدی همچنین گفته است که:

پیغمبر،آفتاب منیر است در جهان ویِنان ستارگابزرگند و مقتدا

یارب به نسل طاهر اولاد فاطمه یارب به خون پاک شهیدان کربلا

(https://ganjoor.net/saadi/mavaez/ghasides/sh1/)

جای دیگر سعدی مورد آخرین پیامبر گفته است که:

چندین هزار سکهٔ پیغمبری زده اول به نام آدم و آخر به مصطفی

الهامش از جلیل و پیامش ز جبرئیل رایش نه ازطبیعت و نطقش نه از هوی

در نعت او زبان فصاحت که را رسد؟ خود پیش آفتاب چه پرتو دهد سها؟

دانی که در بیان اذا الشمس کورت معنی چه گفته‌اند بزرگان پارسا؟

یعنی وجود خواجه سر از خاک بر کند خورشید و ماه را نبود آن زمان ضیا

ای برترین مقام ملائک بر آسمان با منصب تو زیرترین پایهٔ علا

شعر آورم به حضرت عالیت زینهار با وحی آسمان چه زند سحر مفتری؟

(https://ganjoor.net/saadi/mavaez/ghasides/sh1)

بزرگترین و آخرین پیامبر محمد (ص) اولین خلق جهان است که اگر خدا او را خلق نمی کرد، با این حال جهان را هم خلق نمی کرد. خدا نور محمدی را در اوّل ایجاد کرد و همه چیز را از آن نور خلق کرده است. در مورد وجود پیامبر محبوب الله شیخ سعدی گفت:

تواصل وجود آمدی از نخست دگر هرچه موجود شد فرع تست (فروغی، ۱۳۸۳: ۱۸۰)

اعتقاد بر این است که پیامبر (ص) به عنوان ناجی بشریت جهانی درعصر جاهلیت آمده است. او نعمتی برای همه مردم جهان و ایده‌آل برای هر انسان بود. سعدی در مورد ورود پیامبر گفت:

چو صیتش در افواه دنیا فتاد تزلزل در ایوان کسری فتاد (فروغی، ۱۳۸۳: ۱۸۰)

تولّد رسول (ص) خورشید صلح در سرنوشت زمین طلوع کرد. پیام او مورد توجه همه قرار گرفت. وی با کمک و راهنمایی مستقیم خداوند متعال شرک و بت پرستی را از جامعه از بین برد. پرستش خدایان و بت ها به پایان رسانید. او ۳۶۰ بت را از خانه کعبه مقدس می کند وبه وسیله این، کعبه را تقدیس کرد و آن را به پرستش خدای یگانه تبدیل کرد. سعدی این را در شعر خود بیان کرده است که:

به لاقامت لات بشکست خرد به اعزاز دین آب عزّی ببرد

نه از لات و عزّی برآورد گرد که تورات و انجیل منسوخ کرد

(فروغی، ۱۳۸۳: ۱۸۰)

رسول خدا (ص) بسیار عقلمند بود. او این دانش را به خود محدود نکرد، بلکه آن را بین مردم گسترش داد. او اگرچه کاملاً بی سواد بود بلکه کتاب مقدس بزرگی را تبلیغ می کرد که هم حماسه، هم قانون و هم کتاب عبادت است. سعدی در بوستان وی بیت زیر را در مورد تعلیم پیامبر خدا نقل کرده است:

یتیمی که ناکرده قرآن درست کتبخانه ی چند ملت بشست (فروغی، ۱۳۸۳: ۱۸۰)

کلمه "محمد" به معنای محمود است که به معنای تحسین انگیز است. و همه ویژگی‌های او به گونه‌ای بود که امکان ندارد قدر آنها را بدانیم. طهارت و پاکی، سخاوت، انصاف و صداقت با نام او همراه است. زیرا الله تعالی خود او را به عنوان بهترین انسان در این جهان

اعلام کرده است. بسیاری از شاعران مسلمان در ستایش پیامبر و ستایش شخصیت وی اشعار بی شمار سروده است. در ستایش پیامبر (ص) سعدی در قصیدهٔ خود گفت:

ماه فروماند از جمال محمّد سرو نباشد به اعتدال محمّد

قدر فلک را کمال ومنزلتی نیست در نظر قدر با کمال محمّد

(https://www.iranboom.ir)

سعدی دربارهٔ مقام وسیع پیامبر می گوید:

همچو زمین خواهد آسمان که بیفتد تا بدهد بوسه بر نعال محمد

(https://ganjoor.net/saadi/mavaez/ghasides/sh16/)

در این موضوع، سعدی نیز می گوید:

چه کم گردد ای صدر فرخنده پی ز قدر رفیعت به درگاه حی

که باشند مشتی گدایان خیل به مهمان دارالسلامت طفیل

خدایت ثنا گفت و تبجیل کرد زمین بوس قدر تو جبریل کرد

بلند آسمان پیش قدرت خجل تو مخلوق و آدم هنوز آب و گل

(فروغی، ۱۳۸۳: ۱۸۰)

کلمه "معجزه" به معنای کارهای عجیبی است که توسط انبیای خداوند انجام شده است. همه پیامبران خداوند متعال کم و بیش معجزه داشتند. اما معجزات رسول (ص) ما از معجزات سایر پیامبران کاملتر، درخشانتر و پرشمارتر بود. در حدیث به ۶۵۰۰۰ معجزه پیامبر اشاره شده است. در این میان، معجزهٔ تقسیم ماه با اشاره انگشت به دو قسمت خیلی شگفت انگیز بود. این معجزه در اصل، برای اثبات نبوت پیامبر (ص) پیش قریش و اثبات جایگاه بالای وی در برابر دشمنان بود. در این موضوع را شیخ سعدی در کتاب بوستان در بیت زیر نوشته است:

چو عزمش برآهیخت شمشیر بیم به معجز میان قمر زد دو نیم (فروغی، ۱۳۸۳: ۱۸۰)

حادثهٔ معراج پیامبر (ص) گواه عزت اوست. سعدی دربارهٔ معراج رسول گفت:

شبی بر نشست از فلک برگذشت به تمکین و جاه از ملک درگذشت

چنان گرم در تیه قربت براند که بر سدره جبریل از او بازماند

(فروغی، ۱۳۸۳: ۱۸۰)

سعدی در مورد این نیز گفت:

بدو گفت سالار بیت‌الحرام که ای حامل وحی برتر خرام
چو در دوستی مخلصم یافتی عنانم ز صحبت چرا تافتی؟
بگفتا فراتر مجالم نماند بماندم که نیروی بالم نماند

(فروغی، ۱۳۸۳: ۱۸۰)

سعدی اتفاق معراج را در جای دیگری توصیف کرده است که:

اگر یک سر مویبرتر پرم فروغ تجلّی بسوزد پرم (فروغی، ۱۳۸۳: ۱۸۰)

پیامبر تنها ناجی دنیا و آخرت است. ما واقعاً خوشبخت و خوشحال هستیم که پیروی چنین پیامبر هستیم. و به همین دلیل است که سعدی در گلستان خود گفته است که:

چه غم دیوار امّت را که دارد چون تو پشتیبان
چه باک از موج بحر آن را که باشد نوح کشتی‌بان

(https://ganjoor.net/saadi/golestan/dibache/)

سعدی در شعر زیر، درود بر رسول (ص)، اصحاب و پیروانش فرستاده است که:

نماند به عصیان کسی در گرو که دارد چنین سیدی پیشرو
چه نعت پسندیده گویم تورا؟ علیک السّلام ای نبی الورا
درود ملک بر روان تو باد بر اصحاب و بر پیروان تو باد
نخستین ابوبکر پیر مرید عمر، پنجه بر پیچ دیو مرید
خردمند عثمان شب زنده چهارم علی، شاه دلدل سوار

(فروغی، ۱۳۸۳: ۱۸۰)

سعدی شیفتهٔ زیبایی پیامبر و مغروق در عشق به وی بود. وی با بیان بیت زیر، به عمق و وسعت عشق خود به پیامبر اشاره کرد:

چشم مرا تا به خواب دید جمالش خواب نمی‌گیرد از خیال محمد
سعدی اگر عاشقی کنی و جوانی عشق محمد بس است و آل محمد

(https://ganjoor.net/saadi/mavaez/ghasides/sh16/)

احترام، ارادت و عشق به فرزندان پیامبر برای هر مسلمان مؤمن البته لازم است. شیخ سعدی نه تنها پیامبر خدا (ص)، بلکه خانواده‌اش را نیز دوست داشت. سعدی گفت:

خدایا به حق بنی فاطمه　　که بر قولم ایمان کنم خاتمه

اگر دعوتم رد کنی ور قبول　　من و دست و دامان آل رسول

(فروغی، ۱۳۸۳: ۱۸۰)

صبر در اصطلاحات اسلامی صفتی معنوی و قوای ذهنی است. آخرین نبی حضرت محمد (ص) بسیار صبور بود. وی در عمر کوتاه ۶۳ سالهٔ خود، سختی‌های شدید را تحمل کرد اما هرگز از رحمت خدا مأیوس نشد. در همه موارد، او توکّل بر قضاوت خداوند کرد. زیرا او می دانست که جهان زودگذر محل تفریح او نیست. سعدی در این مورد گفت:

عرصهٔ گیتی مجال همت او نیست　　روز قیامت نگر مجال محمد

وآنهمه پیرایه بسته جنت فردوس　　بو که قبولش کند بلال محمد

(https://ganjoor.net/saadi/mavaez/ghasides/sh16/)

حتی یک لحظه از زندگی سعدی از عشق، ارادت و آرمان‌های او نسبت به پیامبر منحرف نشد. با تحریر همه از این اوصاف حضرت رسول (ص)، سعدی از ستایش پیامبر قانع نبود. به زبان او:

ندانم کدامین سخن گویمت　　که والاتری زآنچه من گویمت

تو را عز لولاک تمکین بس است　　ثنای تو طه و یس بس است

چه وصفت کند سعدی ناتمام؟　　علیک الصّلوهٔ ای نبی السّلام

(فروغی، ۱۳۸۳: ۱۸۱)

نتیجه گیری:

شیخ سعدی بی تردید پس از فردوسی بزرگترین شاعری است که آسمان ادب فارسی را روشن ساخته است. سعدی در طول زندگی خود به قرآن و سنت پیامبر پایبند بود. بنابراین، منبع اصلی اشعار وی قرآن و حدیث بود. آثار سعدی، تصویر زندگی وی است. سعدی اصلاً شاعر انسانیت است. هدف اصلی شعر وی دستیابی به همه جنبه‌های بشریت است. وی مردم را ترغیب می کند تا از حرص و کبر دنیا پرهیز کنند و برای صلاح آخرت تلاش کنند. و تنها شخصیت ایده آل وی در این زمینه پیامبر اسلام محمد (ص) است. شخصیت محمد تقریباً به هر زبان جهان ستوده شده است. مداحی رسول (ص) سعدی نیز